

Alkame, Halife Ebû Bekir tarafından Filistin taraflarına gönderilen orduda da Amr b. Âs'a bağlı olarak kumanda görevi aldı. Onun bu görevi Hz. Ömer zamanında da devam etti ve Filistin'in önemli şehirlerinden Gazze'yi İslâm top- raklarına kattı. Filistin fethedildikten sonra bölgenin yarısının yönetimi ken- disine bırakıldı. Hz. Ömer'le kumandan- ları arasında Câbiye'de vuku bulan tar- tışmada o da bulundu.

Hicretin 20. yılında Halife Ömer deniz yoluyla Habeşistan'a göndereceği askerî birliğin başına Alkame'yi geçirdi. Fakat çıkan bir fırtınada Alkame askeriyle bir- likte boğularak şehid oldu. Bu olaydan sonra halife deniz yoluyla sefer düzenle- memeye karar verdi. Bu faciadan sade- ce Alkame'nin kurtulduğu, Hz. Ömer'in vefatı sırasında Filistin'deki yöneticilik görevine devam ettiği ve Hz. Osman dev- rindeki fetihlere katıldığı da rivayet edil- mektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 67; Buhârî, "Meğâzî", 59; İbn Mâce, "Cihâd", 40; Vâkidî, *el-Meğâzî*, III, 983; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 639-640; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 163; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 394, 604, 610; IV, 67, 112, 289; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 127; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 87; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 497, 501, 536, 569; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 505-506; *Mu.Fs.*, II, 307.

SELMAN BAŞARAN

ALKAME b. ULÂSE

(علقمة بن علاثة)

Alkame b. Ulâse b. Avf
el-Kilâbî el-Âmirî
(ö. 20/641)

Hiz. Ömer devrinde
valilik yapan sahâbî.

Âmir b. Sa'saa kabilesinin Kilâb boyu- na mensuptur. Cähiliye devrinde kabile- si arasında büyük bir nüfus ve itibara sahipti. Hudeybiye Antlaşması'ndan son- ra ve Mekke'nin fethinden önce Medi- ne'ye giderek Hz. Peygamber'le görüş- tü ve kabilesi adına ona biat etti. Müel- lefe-i kulûb* dan olduğu, Hz. Peygam- ber'in aynı durumdaki diğer sahâbîlerle birlikte ganimetten ona da önemli pay- lar ayırdığı kaynaklarda zikredilir. Alka- me, Tâif halkının müslüman oluşundan kısa bir süre sonra irtidat ederek Şam'a gitti. Hz. Peygamber'in ölümü üzerine çıkan karışıklıktan faydalanarak Kilâbo- ğulları arasına döndü ve onları teşkilât- landırmak istedi, fakat Hz. Ebû Bekir'in bölgeye Ka'ka' b. Amr kumandasında bir

askerî birlik göndermesi üzerine Suri- ye'ye kaçmak zorunda kaldı. Hz. Pey- gamber'in ölümünden sonra irtidat et- tiği, hatta bu irtidat olayının Hz. Ömer devrinde meydana geldiği hakkında da bazı rivayetler vardır. Alkame'nin daha sonra tövbe ederek yeniden müslüman olduğu bilinmektedir. Nitekim Hz. Ömer onu Havran'a vali tayin etmiş, hayatının sonuna kadar da burada kalmıştır.

Alkame ile amcazadesi Âmir b. Tufeyl arasındaki üstünlük iddiası üzerine şair A'sâ Meymûn'un Alkame aleyhine söy- lediği kaside, Cähiliye devri edebî mah- sulleri arasında yer alır. İslâmiyet'in ilk yıllarında Alkame'nin Bizans imparator- runun huzurunda Resûl-i Ekrem hak- kında iyi sözler söylemesi sebebiyle Hz. Peygamber onun aleyhindeki bu kasi- denin rivayet edilmesini yasaklamıştı.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Enbiyâ", 6, "Meğâzî", 61, "Tev- hîd", 23; Müslim, "Zekât", 138, 143-146; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 586; IV, 495; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 272, 311; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 262; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 126; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 86; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 503-505; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l- edeb*, I, 183-185; III, 80, 81, 388, 397-403, ayrı- ca bk. Fihrist; Ziriklî, *el-A'âm*, V, 48.

AHMET ÖNKAL

ALKAME b. VAKKÂS

(علقمة بن وقاص)

Alkame b. Vakkâs b. Mihsan
el-Leysî el-Medenî
(ö. 86/705 [?])

Âlim tâbiî.

Kinâneoğulları'nın Utvâre kolundan ol- duğu için Utvârî nisbesiyle de anılır. Hz. Peygamber zamanında doğan çocuklar- dandır. Her ne kadar oğlu Amr'a dayan- dırılan bir rivayete göre Alkame Hendek Savaşı'na katıldığını ve Hz. Peygamber'e gelen bir heyetin içinde bulunduğunu söylemişse de bu rivayet makbul görül- memiş ve Alkame büyük tâbiilerden say- ılmıştır. Hz. Ömer, Âişe, Abdullah b. Ömer, Bilâl b. Hâris ve Amr b. Âs gibi sahâbîlerden hadis rivayet etmiştir. İbn Sa'd ve Nesâî'nin sika* olduğunu belirt- tikleri Alkame'nin rivayetleri pek fazla değildir. Kendisinden oğulları Amr ve Abdullah ile İbn Şihâb ez-Zührî, İbn Ebû Mûleyke gibi büyük muhaddisler riva- yette bulunmuşlardır. Alkame'nin ha- disleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Al- kame'nin, Cemel Vak'ası'ndan önce pek

düşünceli gördüğü Talha b. Ubeydullah ile konuşarak ona hiç değilse oğlu Mu- hammed'i bu savaşa sokmamasını tav- siye ettiği rivayet edilmektedir (bk. İb- nü'l-Esir, *el-Kâmil*, III, 220).

Alkame'nin ölüm tarihi kesin olarak belli değildir. Bütün kaynaklar onun Ab- dülmelik b. Mervân zamanında (685-705) vefat ettiğini kaydetmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 60; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), II, 592; Buhârî, *et-Târîhu'l- kebir*, VII, 40; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 126; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 88-89; a.mlf., *el- Kâmil*, III, 220; IV, 525; Zehebi, *Tezkiretü'l- huffâz*, I, 53; a.mlf., *A'âmü'n-nübelâ*, IV, 61- 62; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 81; a.mlf., *Tehzîb- bü't-Tehzîb*, VII, 280.

M. YAŞAR KANDEMİR

ALKAMÎ

(الملقمى)

Şemsüddîn Muhammed
b. Abdîrahmân b. Alî el-Alkamî
(ö. 969/1561-62)

Şâfiî fakihî ve muhaddis.

Kahire'de doğdu (897/1491-92); daha çok Alkamî veya Şems el-Alkamî diye tanındı. Bazı kaynaklarda Kevkebî nis- besıyla da anılır. Süyûtî'nin derslerine devam etti ve ondan icâzet aldı. Aklî ve naklî ilimlerde ihtisas kazandıktan son- ra uzun yıllar Ezher'de usul, fıkıh ve ha- dis okuttu. Hayır sever bir zengin olma- sı sebebiyle fakirlere yardımdan ve ca- mileri tamir ettirmekten hoşlanırdı. Ölü- müyle ilgili olarak farklı tarihler zikre- diliyorsa da 969 (1561-62) yılında Kahi- re'de vefat ettiği bilinmektedir.

Eserleri. Bilinen ve dördü hadise, biri de tefsire dair olan eserleri şunlardır: 1. *el-Kevkebül-münîr bi-şerhi'l-Câmî 'i's- şağîr*. Hocası Süyûtî'nin *el-Câmî 'u's- şa- ğîr* adlı eserine yazdığı ve ölümünden bir yıl önce tamamladığı üç ciltlik şerh olup Süleymaniye (Lâleli, nr. 482-483; Be- şir Ağa, nr. 102-103; Ayasofya, nr. 0.561; Kılıç Ali Paşa, nr. 204-207; Süleymaniye, nr. 239-242; Fâtih, nr. 777-780; Turhan H. Sultan, nr. 53) ve Nuruosmaniye (nr. 669- 670/933-936) kütüphanelerinde nüshala- rı bulunmaktadır. Müellifin kendi eserin- den *el-Müntehab min şerhi'l-Câmî 'i's- şağîr li'l- 'Alkamî* adıyla küçük bir hu- lâsa yaptığı da anlaşılmaktadır (Süley- maniye Ktp., Süleymaniye, nr. 1029/27, 30). 2. *Mülteka'l-bahreyn fi'l-cem' bey- ne kelâmî's- şeyhâyn*. Adından Buhârî

ile Müslim'in *el-Câmi'u's-şâhih*'lerine müştereken aldıkları (müttefekun aleyh) hadisleri derleyen bir eser olduğu anlaşılmaktadır. 3. *Muhtasarı İthâfî'l-meher bi-e'trâfî'l-âşere*. İbn Hacer el-Askalânî'nin *İthâfû'l-meher* adlı sekiz ciltlik kitabının muhtasarıdır. Eser Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'de bulunmaktadır (bk. Ziriklî, VI, 196). 4. *et-Tuḥafü'z-zırâf fî tel-ḥîşî'l-e'trâf*. Medine'de Ârif Hikmet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (bk. Ziriklî, VI, 196). 5. *Ḳabesü'n-neyyireyn 'alâ Tefsîri'l-Celâleyn. Tefsîrû'l-Celâleyn'e yazdığı ḥâşiyedir* (bk. *Fihrisü'l-kütübî'l-'Arabîyye*, I, 45).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VIII, 338; Gazzî, *el-Ke-vâkibü's-sâ'ire* (nşr. Cebraîl S. Cebbûr), Beyrut 1979, III, 62; *Keşfü'z-zunûn*, I, 445, 560; II, 1816; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 826-827; ayrıca bk. I, 326, 465; II, 802, 1125; *Fihrisü'l-kütübî'l-'Arabîyyeti'l-mevcûde bi-Dâri'l-Kütübî'l-Misriyye*, Kahire 1345-48/1926-34, I, 45; Brockelmann, *GAL*, II, 186; *Suppl.*, II, 180, 183-184, 186; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mû'el-lifin*, X, 144; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), VI, 195-196.

MÜCTEBA UĞUR

ALKARISI

Halk arasında
lohusa hummasına sebep olduğu
sanılan hayalî yaratık.

Halk dilinde al, alanası, alkızı, alkırı, albası ve albıs adlarıyla da anılan alkarısı kötü ruhlardan sayılmakta ve cin, peri, dev veya şeytan şeklinde tasavvur edilmektedir. İnanişâ göre albastı (lohusa humması) onun tesiriyle ortaya çıkar ve tedbir alınmazsa lohusa kadınla çocuğunun ölümüne sebep olur. Alkarısının ahır ve samanlıklarda, viranelerde, nehir kenarlarında, çeşme ve kaynak başlarında bulunduğu ve atlarla lohusa kadın ve çocuklarına musallat olduğuna inanılır. Çoğunlukla al gömlekli, yaşlı ve son derece çirkin bir cadı şeklinde tasavvur edilmekle birlikte güzel olanlarının da bulunduğu ve yakalandıklarında bunlarla evlenmenin mümkün olduğu kabul edilmektedir.

Halk arasında iki tip alkarısı imajı yayılmaktadır. Birincisi ölüme sebep olmaz, sadece geceleri ahırda atlara binmek ve yelelerini örmekten zevk alır. Alkarısının atlarına bindiğini farkeden bazı kişilerin atın sırtına kara sakız, zift vb. sürmek suretiyle onu yakaladıkları,

vücuduna iğne veya çuvaldız saplayarak insan şekline dönüştürdükleri ve uzun süre hizmetlerinde kullandıkları rivayet edilmektedir. Alkarısının yakalandığı evlere "ocak", o evlere mensup olanlara da "ocaklı" denilir; alkarısının ocaklarla ocaklılardan ve onlara ait eşyanın bulunduğu yerlerden uzak durduğuna inanılır. İkinci tip alkarısının yeni doğum yapmış kadınlarla çocuklarına musallat olduğu, kadının böbrek, yürek ve ciğerini yemekten hoşlandığı söylenir. Alkarısının musallat olduğu lohusaya albasan, belirtileri gerinme, şiddetli ağrı, çevredeki eşyayı kırmızı görme, bayılma, sayıklama ve ağır köpürmesi şeklinde görülen hastalığa da albastı veya albasması denir. Söylentiye göre alkarısı, korumaya tedbirleri alınmamış evde yalnız bırakılan ve henüz kırkını çıkarmamış lohusanın göğsüne oturarak ciğerini söker ve suya batırır; eğer bu noktada fark edilip tedbir alınmazsa kadın ölür. Hastadan kan geldiğinde alkarısının onu yakaladığı anlaşılır ve derhal korkutulup suya batırmasına fırsat vermeden lohusanın ciğer, böbrek ve yüreğinin elinden alınması gerekir; bu başarılsa kanama durur ve hasta ölümden kurtulur.

Alkarısına karşı alınacak tedbirler, doğum yapan kadının albastıya tutulmasından önce ve sonra olmak üzere ikiye ayrılır. Önce alınacak tedbirlerin belli başlıları lohusayı kırk gün yalnız bırakmamak; gece gündüz odasında lamba yakmak; ona ve çocuğuna yakın bir yere Kur'an, ayna, soğan, sarımsak, narzılık asmak; yastığının altına en'âm*, kama, bıçak, maşa, makas, ekmek, erkeceketi veya yeleği koyup üstüne iğne sokmak; lohusanın başına ve çocuğun beşiğine birer al kurdele bağlamaktır. Eğer lohusa veya çocuğu albasması uğramışsa hocaya yahut ocaklıya okutulur; yanlarında ansızın silâh atılır veya demir âletlerle gürültü yapılır; odaya al (veya kır) bir at getirilip kişnetilir, hastanın üzerine arpa konarak ata yedirilir.

Eskiden toplum hayatında büyük bir problem teşkil eden albasması, modern tıptaki lohusa humması (fièvre puerpérale) denilen mikrobik hastalık olduğunun anlaşılması ve doğru teşhis edilmesi halinde hastalara gerekli antibiyotiklerin verilmesi üzerine daha seyrek karşılaşılabilecek hale gelmiştir. Buna bağlı olarak alkarısı imajı da ulaşımın kolaylaşması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaşması,

ayrıca eğitimde ilerlemeler kaydedilerek her çeşit batıl inancın İslâm'a aykırı olduğunun halka anlatılması ile eski korkutuculuğunu büyük ölçüde kaybetmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Orhan Acıpayamalı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Erzurum 1961, s. 75-84; Abdulkadir İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara 1972, s. 169-172; a.mlf., *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul 1976, s. 226; a.mlf., "Albastı-Alkarısı Üzerine Bir Etüd", *TFA*, VII/158 (1962), s. 2825; Şerif Necatî, "Loğusa Kadınlarda Albastı Hastalığı", *HBH*, I/5 (1930), s. 71-73; Sırrı Numan, "Erzurum'da Alkarısı", a.e., I/8 (1930), s. 131-134; Mehmet Şakir Ülkütaşır, "Lohusalık Çağı-I: Alkarısı ve Albastı", a.e., III/29 (1933), s. 158-162; a.mlf., "Lohusalık Çağı-II", a.e., III/33 (1934), s. 257-258; a.mlf., "Albastı hastalığı, tekevvünü ve tedavisi", a.e., VIII/95 (1939), s. 241-242; a.mlf., "Alkarısına Dair Halk İnanmaları", a.e., s. 243-246; Mürsel Köse, "Al-Al Karısı Hakkında", *TFA*, IX/185 (1964), s. 3605-3608; Şükrü Elçin, "Al-Karı", a.e., IX/193 (1965), s. 3813-3814; Cahit Öztelli, "Albastı, Alkarısı, Korumaya ve Tedavisi", a.e., X/209 (1966), s. 4261-4264; Mithat Yılmaz, "Elazığ'da Elkarısı İnanması", a.e., X/215 (1967), s. 4131-4132; Şahver Kaya, "Al Basması", a.e., XI/230 (1968), s. 5060; *TA*, II, 12-13.

ABDURRAHMAN KÜÇÜK

ALKAZAR

Endülü's'te bulunan
ve en önemlileri Sevilla Alkazarı olan
müstahkem Ortaçağ sarayları.

İspanyolca'da *alkazar* (alcazar), Portekizce'de *alkaser* (alcacer) şeklinde söylenen kelime, aslında Arapça "köşk, saray" mânasına gelen *el-kasr* olup İberik yarımadasının birçok yerinde görülen mazgalı kalın duvarlarla korunmuş, İslâmî döneme ve onu takip eden Mudéjar sanat dönemine (XII-XVI. yüzyıllar) ait sarayları adlandırmakta kullanılmaktadır. Başlıcaları Sevilla, Granada, Cordoba, Segovia, Toledo ve Jerez de la Frontera'da bulunan alkazarların en önemlisi ve örnek olarak incelenebilecek derecede mimarî özellikler taşıyanı, müslüman İspanya'nın en büyük şehirlerinden İşbiliye'de (Sevilla), İslâmî yapıların topluca yer aldığı bugün Alcazaba (< Ar. el-kasaba "kasaba, köy") denilen eski şehir merkezinde inşa edilmiş olanıdır. Altın yıldızlı çinilerle kaplı olduğu için Altın Kule adıyla tanınan ve 1220 yılında inşa edilen on iki köşeli büyük kule ile halen katedralin çan kulesi olarak kullanılan bü-